SAKSAN SUULLISTEN YLIOPPILASKOETEHTÄVIEN KOKEILU

Pasi Pirttisaari

Sisällys

Tiivistelmä 3
Sammandrag 3
Taustaa 4
Pitkän saksan suullisten tehtävien kokeilu 4
Kokeiluun osallistujat 5
Tehtävätyypit ja tehtävät 5
Kokeilusta pois jätettyjä tehtävätyyppejä 8
Tehtävien toimivuus 8
Puhesuoritusten arviointikriteerit 10
Arvioinnin toimivuus 10

Tiivistelmä

Ylioppilastutkintolautakunta valmistelee suullisen kielitaidon osan käyttöönottoa vieraiden kielten pitkän oppimäärän ja toisen kotimaisen kielen kokeissa. Lautakunta järjesti suullisten tehtävätyyppien kokeilun saksan pitkän oppimäärän opiskelijaryhmille syksyllä 2024 ja talvella 2025. Kokeilun tarkoituksena oli saada kokemusta tehtävien laadinnasta, koejärjestelyistä, koetilanteesta ja suoritusten arvostelusta.

Saksan suullinen tehtäväkokonaisuus laadittiin tehtäväksi yhden oppitunnin aikana. Tehtävien tuli sopia digitaalisen ylioppilaskokeen järjestelyihin, olla keskenään erilaisia, yksin suoritettavia ja keskitetysti arvosteltavia. Kokeiluun valittiin monipuolisia tehtävätyyppejä, esimerkiksi reagointitehtävä, monologeja ja referointitehtävä. Tehtävien laadinnan periaatteena oli toiminnallisen kielitaitokäsityksen mukaisesti kuvata tehtävänannossa kulloisenkin tehtävän viestintätilanne ja kertoa, mitä vastaajan halutaan saavan aikaan puhesuorituksellaan.

Arvostelijat kokivat kokeilun tehtävät kohtuullisen toimiviksi. Vaikka kokeiluun osallistui vain 12 opiskelijaa, saatiin tarkasteluun erityyppisiä vastauksia. Pientä epävarmuutta liittyi siihen, pitikö opiskelijoiden vastata tehtäviin liian valmistautumattomana, koska puhumaan rohkaisevaa lämmittelytehtävää ei ollut. Lisäksi osassa tehtävissä erotteluvaatimus ei täyttynyt, sillä kokeiluun valittiin pääosin helppoja tehtäviä. Osa arvostelijoista kaipasi tehtäviin vieläkin enemmän aitojen suullisten viestintätilanteiden piirteitä ja dialogimaisuutta.

Kokeilussa ei käytetty ylioppilaskokeiden tulevaa Abitti 2 -koejärjestelmää, koska se ei vielä kokeilun aikaan tukenut suullisia tehtävätyyppejä. Siksi teknisistä järjestelyistä saatu kokemus jäi hyvin yleiselle tasolle. Joidenkin opiskelijoiden vastauksissa oli taustahälyä tai äänenlaatu oli heikko, mutta pääosin kokeilu antoi rohkaisevia merkkejä siitä, että ainakin hyvin pienessä opetusryhmässä suullisia tehtäviä on mahdollista tehdä samanaikaisesti muiden kanssa.

Sammandrag

Studentexamensnämnden bereder införandet av ett muntligt delprov i den långa lärokursen i främmande språk samt i det andra inhemska språket. Nämnden genomförde under hösten 2024 och vintern 2025 ett försök med olika typer av muntliga uppgifter i grupper av studerande i lång lärokurs i tyska. Syftet med försöket var att erhålla erfarenheter av uppgiftskonstruktion, provarrangemang, provsituationer och bedömning av prestationer.

Den muntliga uppgiftshelheten i tyska utarbetades för att kunna genomföras under en lektion. Uppgifterna skulle vara anpassade till det digitala studentprovets arrangemang, sinsemellan varierande, individuellt genomförbara och centralt bedömda. I försöket ingick mångsidiga uppgiftstyper, bland annat reaktionsuppgifter, monologer och en referatuppgift. Principen för utformningen var, i enlighet med en funktionell syn på språkfärdighet, att i instruktionen beskriva den aktuella kommunikativa situationen och ange vilket resultat som förväntades av den muntliga prestationen.

Bedömarna ansåg att försökets uppgifter i huvudsak var välfungerande. Trots att endast tolv studerande deltog, erhölls svar av olika karaktär för analys. En viss osäkerhet hänförde sig till frågan om studerandena besvarade uppgifterna alltför oförberedda, eftersom någon

uppvärmningsuppgift som skulle ha uppmuntrat till muntlig produktion inte hade inkluderats. Vidare uppfyllde inte alla uppgifter kravet på differentiering, då huvudsakligen enklare uppgifter hade valts ut. Vissa bedömare efterlyste i uppgifterna ännu fler drag av autentiska muntliga kommunikationssituationer och en mer dialogpräglad karaktär.

Provsystemet Abitti 2 användes inte i försöket, eftersom systemet vid tidpunkten ännu inte stödde muntliga uppgiftstyper. Erfarenheterna av de tekniska arrangemangen förblev därför på en allmän nivå. I vissa studerandes prestationer förekom bakgrundsbuller eller svag ljudkvalitet, men överlag gav försöket uppmuntrande indikationer på att det åtminstone i små undervisningsgrupper är möjligt att genomföra muntliga uppgifter samtidigt med andra.

Taustaa

Ylioppilastutkintolautakunta on aloittanut suullisen kielitaidon kokeen valmistelun vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen ylioppilaskokeisiin. Uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa suullisia tehtäviä on kaavailtu pitkän ja keskipitkän oppimäärän kielikokeisiin. Lopullista päätöstä suullisista kokeista ei kuitenkaan ole vielä tehty. Puhuminen on tärkeä osa viestintää ja suullinen kielitaito on merkittävä osa lukion opetussuunnitelman perusteiden sisältöä ja tavoitteita. Suulliset tehtävät tulevat perustumaan toiminnalliseen kielitaitokäsitykseen, jota jo nykyiset vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen kokeet noudattavat.

Suullisen kielitaidon tehtäville on tällä hetkellä hahmoteltu seuraavia reunaehtoja: Tehtävät toteutetaan osana nykyistä digitaalista koejärjestelmää ja niiden määrä ja painoarvo pisteytyksessä tulee olemaan selvästi vähäisempi kuin kirjallisten tehtävien. Tehtävät tehdään luultavasti heti kielten koetilaisuuden aluksi. Kaikki kokelaat puhuvat silloin vastauksensa samaan aikaan, jotta kirjallisen osakokeen aikana koetilassa on jälleen hiljaista. Suullisiin tehtäviin tulee vastata itsenäisesti, parikoe ei ole mahdollinen. Ensivaiheessa ei ole tulossa tekoälyyn pohjautuvia tehtäviä kuten ”koneen” kanssa keskustelua tai vastaajan tason mukaan valikoituvia tehtäviä. Suulliset tehtävät laaditaan ja suoritukset arvostellaan suhteessa kyseisen kielen ja oppimäärän tavoitetaitotasoon. Kokelaiden puhesuoritusten arvostelu toteutetaan keskitetysti samalla tavalla kuin muidenkin tehtävien eli opettaja tekee valmistavan arvostelun ja lautakunnan sensorit lopullisen arvostelun.

Kokelas saa kuunnella ja tarvittaessa äänittää vastauksensa uudelleen. Yksittäiselle puhesuoritukselle määritetään vähimmäis- ja enimmäispituus, mutta tehtäviin valmistautumiselle ei tule tiukkaa aikarajaa. Myöskään omien vastausten kuuntelukertojen määrää tai niiden uudelleen äänittämiskertojen määrää ei rajoiteta. Sen sijaan kylläkin pohditaan koko suulliseen osakokeeseen käytettävissä olevan ajan rajoittamista. Tällä pyritään välttämään vastaukset, jotka ehditään kirjoittaa kokonaan paperille ja jotka vain luetaan ääneen. Suullisista vastauksista halutaan melko spontaaneja puhesuorituksia. Vastaamisessa voi kuitenkin käyttää apuna suppeita muistiinpanoja.

Pitkän saksan suullisten tehtävien kokeilu

Pitkän saksan suullisista tehtävistä järjestettiin kokeilu syksyllä 2024 ja talvella 2025. Kokeilun tarkoituksena oli saada kokemuksia tehtävien laadinnasta, koejärjestelyistä, koetilanteesta ja suoritusten arvostelusta. Kokeiluun osallistuneet opettajat ja oppilaat saivat antaa palautetta tehtävien toimivuudesta, tehtävätyypeistä ja suoritusten arvostelusta.

Saksan suullinen tehtäväkokonaisuus laadittiin tehtäväksi yhden oppitunnin aikana. Tehtävien tuli sopia digitaalisen YO-kokeen (Abitti 2) puitteisiin, olla keskenään erilaisia, yksin suoritettavia ja keskitetysti arvosteltavia. Koska Abitti 2 ei vielä kokeilun aikaan tukenut suullisia tehtäviä, vastaaminen ja vastausten arvosteleminen tehtiin HireFlix-nimisellä sovelluksella. Se ei ole tarkoitettu kielitestien pohjaksi, mutta täytti kuitenkin riittävässä määrin asetetut vaatimukset.

Saksan kokeilutehtävien laadinnan periaatteena oli toiminnallisen kielitaitokäsityksen mukaisesti kuvata tehtävänannossa kulloisenkin tehtävän viestintätilanne ja kertoa, mitä vastaajan halutaan saavan aikaan puhesuorituksellaan. Tehtävänannosta tuli käydä selväksi esimerkiksi missä roolissa ja mitä tarkoitusta varten vastaaja puhuu ja mitkä ovat viestintätilanteen mahdolliset muut oleelliset puitteet. Tehtävissä voitiin pyytää tekemään monenlaisia erilaisia asioita kuten esimerkiksi kertomaan, kuvailemaan, vertailemaan, selittämään, neuvomaan. Tehtävissä oli mahdollista yhdistää kielitaidon eri osa-alueita.

Puhumisen lisäksi tehtävissä vaadittiin lähinnä lukemista (monilukutaitoa) ja hieman kuuntelemista, mutta sinänsä olisi myös ollut mahdollista yhdistää samassa tehtävässä puhumista ja kirjoittamistakin. Osassa tehtäviä käytettiin apukysymyksiä, jotta vastaaminen olisi helpompaa ja jäsennellympää tai jotta vastausten sisältöjä saataisiin ohjatuksi haluttuun suuntaan tai halutulle vaativuustasolle. Vastaus voitiin myös pyytää laatimaan tehtävänannossa esitetyn oheismateriaalin avulla, joka voi olla esimerkiksi kuva, lyhyt teksti, äänite tai vaikkapa yksinkertainen tilastograafi.

Kokeiluun osallistujat

Kokeiluun saatiin mukaan suomenkielisistä kouluista kaksi opettajaa, joiden saksanryhmissä oli kussakin kuusi oppilasta. Kummassakin ryhmässä oppilaat tekivät tehtävät yhtä aikaa samassa luokkatilassa. Vastaamista seuraamassa oli Ylioppilastutkintolautakunnan kansliasta henkilö, joka myös haastatteli opettajia.

Tehtävätyypit ja tehtävät

Tässä kirjoituksessa ei esitellä kattavasti mahdollisia tehtävätyyppejä. Suullisissa kokeissa käytettyjen tehtävätyyppien ja tehtävien kuvauksia löytyy laajemmin toisesta tämän blogin tekstistä ”Selvitys vieraiden kielten suullisista kokeista meillä ja muualla”. Pilotin suullisia tehtävätyyppejä kartoitettiin osin tutkimuskirjallisuuden avulla, ja eri kielijaokset olivat aiemmin myös laatineet omien tarpeidensa mukaisia suullisia esimerkkitehtäviä, jotka toimivat saksan tehtävien pohjana. Tehtäviä hahmoteltiin ensin useampia, joista lopuksi valittiin kuusi tehtävää, joita sitten vielä muokattiin saadun palautteen perusteella. Nämä tehtävät tuli pystyä tekemään yhden oppitunnin aikana.

Kokeilun suulliset tehtävät on esitetty taulukossa 1. Tehtävien tekeminen alkoi lyhyellä saksankielisillä yleisohjeella, jonka vastaaja sekä näki ruudulla että kuuli. Kunkin yksittäisen tehtävän tehtävänanto koostui kirjallisesta suomenkielisestä vastausohjeesta ja tehtävän viestintätilanteen kuvauksesta joko saksaksi tai suomeksi sekä sen asian kuvauksesta, joka puhumalla piti suorittaa. Joissain tehtävissä kuunneltiin puhekumppanin saksankielinen repliikki, johon vastauksessa tuli reagoida, ja joissain tehtävissä oli oheismateriaalia (kuva tai referoitava teksti). Lopuksi tuli vielä kehotus tallentaa vastaus.

TAULUKKO 1. Pilotin tehtävät

Tehtävätyyppi	Vastaamisohje	Viestintätilanne ja tehtävä	Kuultava repliikki, apukysymykset tai oheismateriaali	Vastauksen enimmäiskesto
1. Lyhyet kysymykset	Lue ensin tilanteen kuvaus ja kuuntele sitten opettajan repliikki. Suunnittele vastauksesi ja äänitä se.	Deine neue Deutschlehrerin möchte dich kennen lernen und sie fragt dich Folgendes:	„Hallo, könntest du bitte mir sagen, warum du Deutsch lernst?“	90 s
2. Reagointi puhetilanteessa	Lue ensin tilanteen kuvaus. Kuuntele sitten luokkatoverisi repliikki. Suunnittele sen jälkeen, mitä sanot. Äänitä sitten vastauksesi, jossa pahoittelet/pyydät anteeksi tapahtunutta ja annat selityksen myöhästymisellesi.	Olet muutama päivä sitten tullut vaihto-oppilaaksi saksankieliseen maahan. Kello on 10. Luokkatoverisi Lena tulee sinua vastaan koulun käytävällä ja ihmettelee missä olet oikein ollut. Käy ilmi, että olet unohtanut sovitun tapaamisenne klo 9.	”Grüß dich, da bist du ja! Was ist denn passiert? Ich habe um 9 Uhr vor der Sporthalle auf dich gewartet. Aber du bist nicht gekommen. Ist alles in Ordnung?”	90 s
3. Kerro kuvan avulla	Lue ensin tilanteen kuvaus. Suunnittele ja äänitä sen jälkeen vastauksesi.	Olet vaihto-oppilaana saksankielisessä maassa. Sukulaisesi Anna lähettää sinulle unelmiensa lomaltaan kuvan itsestään (kuva oheismateriaalina). Näytät kuvan luokkatoverillesi. Kerro hänelle Annasta ja Annan unelmien lomasta saksaksi (keksi itse).	Oheismateriaalina on kuva, jossa näkyy nuori tyttö reppu selässä maaseutumaisemassa. Takana näkyy pieni kirkko torneineen ja kauempana taustalla vuoria ja pilvien peitossa olevia vuorenhuippuja.	90 s
4. Laajempi monologi	Lue ensin tilanteen kuvaus ja apukysymykset. Suunnittele ja äänitä sen jälkeen vastauksesi.	Olet saksan kielen kurssilla, johon osallistuu nuoria eri maista. Ryhmässä keskustellaan tulevaisuudensuunnitelmista. Kerro, mitä aiot tehdä lukion jälkeen.	Voit käyttää apuna seuraavia kysymyksiä: - Aiotko esim. töihin tai opiskelemaan? Mihin? Miksi juuri sinne? - Aiotko pitää välivuoden (= ein Gap Year, ein Jahr Auszeit)? Mitä teet silloin? Miksi? - Mitkä asiat vaikuttavat suunnitelmiesi toteutumiseen?	120 s
5. Laajempi monologi	Lue tilanteen kuvaus, valmistele sitten vastauksesi ja äänitä se.	Einige Leute sagen: „Die Schule ist zu stressig!“ Ota saksan tunnilla saksaksi kantaa väitteeseen. Perustele vastauksesi.		120 s

6. Referaatti	Lue ensin tilanteen kuvaus ja tehtävänanto apukysymyksineen. Lue sitten referoitava teksti ja suunnittele vastauksesi. Äänitä lopuksi vastauksesi.	Saksankielinen ystäväsi on vierailulla luonasi. Luet alla olevan Suomen kouluja koskevan tekstin lehdestä ja päätät kertoa siitä ystävällesi. Referoi uutisen olennainen sisältö ystävällesi saksaksi.	Apukysymyksiä: - Mistä on kyse? - Kuka kannattaa ehdotusta ja miksi? - Kuka vastustaa ehdotusta ja miksi? - Mitä vastuussa oleva ministeri sanoo asiaan?	120 s

Tehtävän 6. referoitava teksti:

Ministeri Anders Adlercreutz kommentoi ehdotusta koululaisten kesälomien lykkäämisestä. Viivästyttämistä on toivonut muun muassa matkailuala. – ”Itse olen valmis sitä asiaa pohtimaan. Voi olla, että sitä vielä tarkemmin ministeriössäni pohditaan”, sanoo Adlercreutz.

Vuonna 2018 on selvitetty, että koululaisten kesälomien siirto kahdella viikolla myöhäisemmäksi voisi tuoda noin 200 miljoonaa euroa lisää matkailutuloja.

Lomakausi on Suomessa aiempi kuin muualla Euroopassa, minkä vuoksi suomalaiset matkailualan kohteet saattavat olla jo kiinni eurooppalaisten turistien saapuessa tänne.

Opettajat suhtautuu ehdotukseen varauksellisesti, koska viivästyttäminen heijastuisi koko koulutusjärjestelmän aikatauluihin ja muutos pidentäisi kevätlukukautta, jota opettajat pitävät kuormittavana.

LÄHTEET:
Tekijä: Juha Kaija
Lähde: MTV-uutiset, verkkosivu
Verkko-osoite: https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/opetusministeri-adlercreutz-koulujen-kesalomien-lykkaamisesta-olen-valmis-pohtimaan/8992746#gs.e4ot56
Latauspäivä: 5.9.2024
Julkaisupäivä 19.08.2024 20:08
Lyhennys ja muokkaus: YTL

Tehtävien tavoitteet:

Tehtävä 1. Lyhyet kysymykset

Tässä tehtävässä pyrittiin ystävälliseen aloitukseen tuottamalla kertova tai mahdollisesti argumentoiva puhetuotos. Tehtävänannon avoimuus antoi mahdollisuuden myös laajempaan vastaukseen, mutta periaatteessa jo yksikin (relevantti) asia riitti täysin viestin välittymiseen.

Tehtävä 2. Reagointi puhetilanteessa

Tehtävään pyrittiin saamaan mukaan arkikommunikaatiota ja aavistus vuorovaikutteisuuttakin. Siinä esitetään annetussa tilanteessa pahoittelu tai anteeksipyyntö ja kerrotaan myöhästymisen syy. Tällainen tuotos on luontevasti varsin lyhyt.

Tehtävä 3. Kerro kuvan avulla

Tässä tehtävässä piti oheismateriaalina olleen kuvan ja tehtävänannon perusteella itse keksiä mitä kuvan henkilölle kuuluu ja kertoa se puhekumppanille. Tässä haluttiin testata kuvan toimivuutta oheismateriaalina sekä sitä, miten pyyntö keksiä itse sisältöä toimii tehtävässä.

Tehtävä 4. Laajempi monologi

Tehtävässä pyydettiin kertomaan suunnitelmista lukion jälkeen ja vastaamista pyrittiin ohjaamaan apukysymyksillä, joiden noudattaminen tosin oli vapaaehtoista. Lukion jälkeiset suunnitelmat tehtävän aiheena ovat suhteellisen tuttu asia kielten tunneilta. Tehtävässä pyrittiin laajempaan apukysymyksin tuettuun sisältöön, joka olisi kuitenkin riittävän tuttua vastaajille. Hieman hankala ilmaus ”välivuosi” annettiin vastaajille saksaksi.

Tehtävä 5. Laajempi monologi

Tehtävässä haluttiin testata kannan ottamista esitettyyn väitteeseen ja oman näkemyksen perustelemista. Tehtävien 4 ja 5 tehtävätyyppi on nimetty laajemmaksi monologiksi. Tehtävätyypissä kuvataan suullinen viestintätilanne ja tehtävänanto on melko avoin, jotta vastaukseksi saataisiin sisällöltään hieman laajempi puhesuoritus.

Tehtävä 6. Referaatti

Tehtävässä testattiin mediaatiotaitoa eli tässä tapauksessa suomenkielisen (erittäin lyhyen) tekstin referointia saksaksi. Tämä oli tarkoitettu kokeilun tehtävistä vaativimmaksi.

Kokeilusta pois jätettyjä tehtävätyyppejä

Muutama kiinnostava tehtävätyyppi jouduttiin jättämään pois pilotista testitilaisuuden rajoitetun keston takia. Näitä olivat mm. ”lämmittelytehtävä”, ääneen lukeminen ja useammasta lyhyestä repliikistä koostuvat dialogit. ”Lämmittelytehtävää” ei nähty tarpeelliseksi, koska kyse ei ollut oikeasta koetilanteesta ja vastaajalla oli halutessaan runsaasti aikaa kuunnella ja äänittää uudelleen vastauksiaan. Saksankielisen tekstin ääneen lukemisesta luovuttiin, koska ääntäminen ja intonaatio ovat muutenkin mukana kaikessa puheessa. Useita lyhyitä repliikkejä sisältävät dialogit jätettiin pois, koska hyvin lyhyiden repliikkien arveltiin olevan yksittäin hankalasti arvioitavissa yhdenmukaisesti. Jälkikäteen ajateltuna olisi kuitenkin ehkä kannattanut ottaa yksi tällainen dialogi mukaan. Se olisi voitu arvioida kokonaisuutena yksittäisten repliikkien sijaan. Tällä tehtävätyypillä voisi testata esim. vuorovaikutusta arkitilanteissa ja tilannesidonnaisia ilmauksia sekä vaikkapa erilaisten kysymysten tuottamista ja se sopisi varmasti myös lyhyeen oppimäärään.

Tehtävien toimivuus

Vaikka kokeilun tehtäviin vastaajia oli vain 12 opiskelijaa, saatiin tarkasteluun silti monia erityyppisiä vastauksia: Toisen ryhmän vastaukset tuntuivat pääosin olevan melko spontaaneja ja vähemmän valmisteltuja, mikä näkyi mm. varsin lyhyinä vastauksina. Toinen ryhmä puolestaan vaikutti valmistautuneen perusteellisemmin. Sen vastauksissa pyrittiin usein käyttämään koko annettu vastausaika.

Puhetuotosten arvioijat olivat hieman epävarmoja siitä, vaadittiinko kokeilussa vastaajia puhumaan ensimmäinen suoritus liian ”kylmiltään”. Hehän olivat ensimmäiseen tehtävään tultaessa kuunnelleet saksaa vasta vain joitain kymmeniä sekunteja. Yleisohjeiden sekä tehtävänannon jälkeen piti olla jo valmis puhumaan saksaa. Puhumiseen valmistavaa tehtävää ei kokeilussa ollut. Periaatteessa vastauksen kuuntelemiseen ja epätyydyttävän vastauksen uudelleen äänittämiseen oli testitilanteessa runsaasti aikaa. Mutta jälkikäteen heräsi silti kysymys, olisiko tehtäväsarjan ensimmäisenä tuleva kevyt lämmittelytehtävä kuitenkin pohjustanut paremmin puheen tuottamista tässä uudenlaisessa ja mahdollisesti jännittävässä tilanteessa.

Lisäksi jäi myös vaikutelma, että tehtäviin voisi edelleenkin lisätä autenttisten suullisten viestintätilanteiden piirteitä ja dialogimaisuutta siten, että reagoidaan vielä useammin äänitteeltä kuultaviin puhekumppanin repliikkeihin. Tällöin osa vastaamiseen tarvittavasta informaatiosta tulisi tehtävänannosta ja mahdollisesta oheismateriaalista ja osa pelkästään kuultavasta repliikistä. Tällaista informaatiota voisi olla esimerkiksi puhekumppanin käsiteltävään tehtävän aiheeseen liittyvä kanta, asenne tai väite, johon vastaaja reagoi omalla puhesuorituksellaan.

Kuvan pohjalta kertominen ja sisällön keksiminen ei aiheuttanut ongelmia vastaajille. Kuva oli Itävallan Alpeilta, mutta sitä ei mainittu tehtävänannossa. Puhuipa vastauksessaan mistä hyvänsä paikasta, se hyväksyttiin. Kuvan tarkoitus oli vain olla riittävän kiinnostava, jotta se inspiroisi puhumaan.

Kaikki pilotin tehtävät olivat periaatteessa toimivia suullisia tehtäviä. Se että tehtävät tuntuivat joidenkin arvioijien mielestä erottelevan suorituksia melko vaatimattomasti, johtui osin siitä, että tehtävät laadittiin tarkoituksella melko helpoiksi — tehtävää 6 lukuun ottamatta. Kokeilun ajankohdasta johtuen oli perusteltua olettaa, että osallistujat olivat vasta lukion toisen vuoden opiskelijoita.

Osa tehtävistä mahdollisti hyvin lyhyen ja sisällöltään suppean vastauksen, joka kuitenkin noudatti täysin tehtävänantoa ja välitti pyydetyn viestin. Näin oli siksi, että vastauksilta ei vaadittu mitään vähimmäispituutta eikä vastaamista toisaalta ohjattu aina apukysymyksin, joiden avulla vastauksista olisi saanut laajempia. Vastaaja voi myös tarkoituksella pitää vastauksensa lyhyenä vältelläkseen kielivirheitä. Jotta YO-kokeen suullisissa vastauksissa varmistetaan riittävä määrä arvioitavaa puhetuotosta, pitäisi vastaukselle luultavasti asettaa tietty vähimmäispituus. Vastaava rajoitushan on toteutettu samalla perusteella YO-kokeen kirjoitustehtävissä, joissa tuotettaville teksteille on määritetty vähimmäismerkkimäärät.

Jos ensimmäiset viisi tehtävää vaikuttivat melko helpoilta, niin samaa ei voi sanoa tehtävästä 6, jossa testattiin mediaatiotaitoja eli tässä tapauksessa suomenkielisen (erittäin lyhyen) tekstin referointia saksaksi. Tehtävään tuli vain muutama kattava vastaus eli se erotteli parhaat vastaajat selvästi omaksi joukokseen. Tuntui, ettei vastaamisessa useinkaan käytetty annettuja apukysymyksiä hyväksi. Ilmeisesti myös referoitavan tekstin lyhyys saattoi houkutella kääntämään tekstiä suoraan saksaksi, mikä ei tietysti ollut tehtävän tarkoitus. Saattaa myös olla, että kyseinen (kylläkin muokattu) uutinen koulujen kesälomista on näennäisestä aihepiirin tuttuudestaan huolimatta liian hankala tavoitetaitotasolle B1.2. Tehtävän vaikeus saattoi syntyä osaltaan myös siitä, että tekstissä asioita ei esitetä täysin apukysymysten järjestyksessä. Mahdollista on myös, että oikeassa YO-kokeessa keskittyminen tähän vaativampaan tehtävään olisi ollut parempaa ja vastaajat olisivat pyrkineet näyttämään kaiken osaamisensa.

Puhesuoritusten arviointikriteerit

Puhesuoritusten arvostelu päätettiin tehdä suoraan eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) tasoille. Tätä varten koottiin oma arvostelutaulukko EVK:n ja lukion opetussuunnitelma 2019:n kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikon kriteereistä taitotasoilla A1.1-C1.1. Sen pääkriteerinä oli – samaa periaatetta noudattaen kuin kirjoitustehtävien arvostelussakin – tehtävänannon määrittämän viestin välittyminen ja täydentävinä alakriteereinä sujuvuus, ilmaisuvaraston laajuus ja ilmaisuvaraston tarkkuus. Tämä suullisten tehtävien arvostelutaulukko ei ole tekstin kirjoitushetkellä vielä lopullisessa muodossaan, joten sitä ei käsitellä tässä tarkemmin.

Yleisesti voi todeta, että riittävän suppean ja helppokäyttöisen, mutta samalla riittävän laajan kuvaustaulukon laatiminen on haastavaa. Jotta taataan riittävän yhdenmukainen suoritusten arvostelu, on tärkeää julkaista kuvaustaulukon ohella mallisuorituksia ja -arviointeja, joiden avulla kriteerien tulkinta saadaan yhtenäisemmäksi. Saksan puhesuoritusten arvioijat katsoivat ennen suoritusten arviointia verkosta löytyvät esimerkkivideot B1- ja B2-tason Goethe-Zertifikat-kielikokeen suullisista suorituksista. Tällä pyrittiin parantamaan arviointien yhtenäisyyttä.

Arvioinnin toimivuus

Oppilaiden puhesuoritukset arvioivat sekä opettaja että joukko saksan sensoreita. Puhesuoritusten arvioinnit olivat sensoreiden välillä varsin yhtenäisiä ja yleisesti suoritusten arvioinnissa ei ollut suuria ongelmia. Joidenkin suoritusten kohdalla arvioijien näkemykset kuitenkin erosivat laajemmin. Tällaisia tapauksia olivat esimerkiksi erittäin puutteelliset vastaukset referointitehtävään. Haasteellisia olivat myös kovin lyhyet vastaukset, jotka kuitenkin noudattivat täysin tehtävänantoa ja välittivät pyydetyn viestin.

Joissain hyvin lyhyissä vastauksissa oli opettajan antama arvio toisinaan korkeampi kuin sensorien keskinäinen arvio. Tämä saattoi johtua siitä, että opettaja tuntee kyseisen oppilaan kielitaidon laajemmin, kun taas sensorit kuulivat ainoastaan kyseisen lyhyen suorituksen.

Eräs ongelma arvioinneissa oli yksittäisten suoritusten heikko äänenlaatu: Äänenvoimakkuus oli joissain tapauksissa hyvin heikko, jolloin suorituksesta ei kaikilta osin saanut selvää, mihin syynä saattoi olla vastaajan mikrofonin huono asento. Jotkut vastaajat myös puhuivat hyvin hiljaisella äänellä. Lisäksi joidenkin vastausten taustalla kuului häiritseviä luokkatilan ääniä kuten puhetta ja erilaisia kolahduksia. Joitain yksittäisiä suorituksia ei voitu näistä syistä arvioida. Jos YO-kokeessa sallitaan äänitysten uudelleenkuunteleminen ja -äänittäminen ja kokelaalla on tähän riittävästi aikaa käytettävissä, niin hänelle jää silloin itselleen vastuu puhesuoritusten riittävästä teknisestä laadusta – vastaavalla tavalla paperikokeiden aikana vastusten käsialan piti olla luettavaa.

Suoritusten arviointi herätti seuraavia kysymyksiä pohdittavaksi:

Miten arvioidaan, kun suoritus vastaa vain osin tehtävänantoon? Näin voi käydä esimerkiksi, jos unohtaa vastata yhteen tai useampaan pakollisista apukysymyksistä.

Miten arvioidaan epätasapainoista suoritusta, joka koostuu sekä hyvistä että heikoista jaksoista?

Miten arvioidaan suorituksia, joiden asiasisällössä – ei siis kielessä – on virheitä? Periaatteessa oikea viesti ei välity, jos faktat ovat väärin, mutta onko tämä puute suullista kielitaitoa arvioitaessa oleellinen ongelma vai ei?

Missä määrin on enää kyse tekstin tiivistelmästä, jos kääntää pohjatekstiä vain sanatarkasti virke virkkeeltä? Tekstin tiivistäminen on oma taitonsa, joka poikkeaa tulkkaamisesta tai kääntämisestä. Kuinka vakava tällainen virhe on suullista kielitaitoa arvioitaessa?

Mielenkiintoisia kysymyksiä heräsi myös puhesuorituksen tempoon, sujuvuuteen ja sen kielen oikeellisuuteen liittyen: Esimerkiksi, jos on puhetuotos A, joka täyttää annetun tehtävänannon ja on sujuva ja temmoltaan erittäin nopea, mutta joka toisaalta sisältää myös hyvin runsaasti pikkuvirheitä. Sitten on saman tehtävän puhetuotos B, joka on kieleltään ja sisällöltään yksinkertainen, temmoltaan suorastaan pitkästyttävän hidas ja sisältää runsaasti taukoja, mutta jossa ei ole juurikaan kielivirheitä ja joka myös täyttää annetun tehtävänannon. Milloin suorituksen A runsaat ”pikkuvirheet” ovat viestivyyden kannalta niin häiritseviä, että ne heikentävät viestin perille menoa? Milloin suorituksen B melko huono sujuvuus on niin vakava piirre, että suorituksen viestinnällisyys heikentyy? Miten näitä suorituksia arvioitaisiin suhteessa toisiinsa?